

ШЕСТ КАЛЕНДАРСКИХ СИСТЕМА У ЕВРОПСКОЈ ИСТОРИЈИ ОД 18. ДО 20. ВЕКА

ЕВСТРАТИЈЕ ТЕОДОСИЈУ¹, ВАСИЛИЈЕ Н. МАНИМАНИС¹,
МИЛАН С. ДИМИТРИЈЕВИЋ²

¹*Department of Astrophysics-Astronomy and Mechanics, School of Physics,
National and Kapodistrian University of Athens
Panepistimioupolis, Zographos 157 84, Athens-Greece
E-mail: etheodos@phys.uoa.gr*

²*Астрономска опсерваторија, Волгина 7, 11060 Београд, Србија
E-mail: mdimitrijevic@aob.bg.ac.rs*

Резиме: Размотрени су и анализирани следћи календарски системи, које је дуже или краће време користила већа или мања заједница у Европи а увођени су у периоду од краја 18. до половине 20. века: француски Револуционарни календар, Теозебијски календар који је формулисао Т. Каирис, Револуционарни календар Совјетског Савеза (или Бољшевички календар), Фашистички календар у Италији и Календар Метакасове диктатуре у Грчкој пре Другог светског рата. Осим њих, размотрен је и Миланковићев Новојулијански календар Православне цркве, који је једини од поменутих опстао до данас. На крају су дискутоване и тешкоће увођења новог календарског система.

1. УВОД

У историји календарских реформи, Јулијански календар, који је преовладавао најмање 16 векова, постепено је замењен Грегоријанским, од 1582. на даље. Грегоријански календар је био потребан, пошто је исправио Јулијански и вратио пролећну равнодневицу на њен прави астрономски датум, ипак он није променио месеце, или дане у недељи (њихов број и имена): само је променио начин рачунања преступних година. После ова два календара, пет других политичких календарских система, од којих ни један није надживео своју ограничену (у простору и времену) политичку околину, и један црквени били су уведени у Европи. У овом раду су размотрени следећи такви неуспешни календари: француски Револуционарни календар, Теозебијски календар који је формулисао Т. Каирис, Револуционарни календар Совјетског Савеза (или Бољшевички календар), Фашистички

календар у Италији и Календар Метаксасове диктатуре у Грчкој пре Другог светског рата. Осим њих, размотрен је и Миланковићев Новојулијански календар Православне цркве, који је једини опстао.

У основи, са изузетком француског Револуционарног календара (*Le Calendrier Républicain*), који је добро познат и проучаван у међународној литератури, и Миланковићевог, о коме се доста писало код нас¹ а приказиван

¹Младен Берић, „О реформи календара“, 1924, *Хришћански живот*, год. 3, бр. 4, Сремски Карловци, 157-164.

Младен Берић, 1924, „О реформи календара (Свршетак)“, *Хришћански живот*, год. 3, бр. 7 и 8, Сремски Карловци, 289-296.

Јован Живковић, 1927, *Свети архијерејски саборе!*, Сремски Карловци, Српска манастирска штампарија, 1-3.

Јован Живковић, 1927, „Реформа календара“, *Гласник Православне Патријаршије*, вол. 2, 19.

Јован Живковић, 1929, „С. П. Црква и манифест Њ. В. Краља“, *Гласник Православне Патријаршије*, вол. 3, 39-41.

П. Л. Вукићевић, 1932, „Календарско питање“ - студија (прештампано из *Весника Српске Цркве*, св. 1)

Војислав В. Мишковић, 1966, „Прилог уједначењу грађанског календара“, Глас Српске Академије Наука и Уметности, ССLXIII, Одељење природно-математичких наука, н. с. Књ. 28, Београд, 94-147.

Бранко А. Цисарж, 1970, „Календар и његова реформа“, *Православна мисао*, год. 13, бр. 1-2, 52-78

Ненад Јанковић, «Срби и реформа Јулијанског календара», Зборник радова VII националне конференције, *Публикације Астрономског друштва «Руђер Бошковић»*, бр. 4, Београд, 1984, стр. 103.

Јован Л. Симовљевић, 1996, «Миланковићева реформа Јулијанског календара», *Глас Одељења природно-математичких наука*, књ. 58, 1-9

Јован Д. Кечкић: 2001, «О питању календара и његовој историји», *Флогистон*, **11**, 47-75.

Бранислав Скробоња, 2000, *О рачунању времена и православном календару*, Епархија Рашко – призренска, Призрен (Грачаница), 1-176.

Мирјана Петровић, 2002, „Зашто није примењен календар Милутина Миланковића?“, *Флогистон*, **12**, 257-267.

Veselka Trajkovska, 2003, „Reform of calendar: Maksim Trpković and Milutin Milanković“, *Publications of Astronomical Observatory of Belgrade*, vol. 75, 301-306.

Милан С. Димитријевић, 2005, „Да ли је Новојулијански календар усвојен у Константинопољу 1923. године Миланковићев, Миланковић-Трпковићев или Трпковић-Миланковићев?“, Зборник радова конференције «Развој астрономије код Срба III», Београд, 25 – 28. април 2004, Уредник Милан С. Димитријевић, *Публикације Астрономског друштва «Руђер Бошковић»*, св. 6, Београд, 347-350.

Веселка Трајковска, 2005, „Из архивске грађе: један документ о реформи календара“, Зборник радова конференције «Развој астрономије код Срба III», Београд, 25 – 28. април 2004, Уредник Милан С. Димитријевић, *Публикације Астрономског друштва «Руђер Бошковић»*, св. 6, Београд, 335-340.

је и у међународним изворима² наш напор је усмерен на четири друга календарска система, која су много мање позната, нарочито Теозебијски и календар Метаксасаове диктатуре (1936-1940) у Грчкој, и фашистички у Италији. На крају су размотрене и тешкоће увођења новог календарског система.

2. ФРАНЦУСКИ РЕВОЛУЦИОНАРНИ КАЛЕНДАР

После Грегоријанског календара, следећи корак за календарску реформу предузет је у Француској, после револуције 1789, чији је резултат био укидање монархије и проглашење Демократије. Француски револуционари, после раскидања окова монархије хтели су да прекину такође и везе са религиозно-папским (како су га доживљавали) календаром, уведући његову првобитну основу, древни Египатски календар. Стога су желели да створе календар сличан ономе који би водио потпуном одвајању цркве и Државе. Први напади против Грегоријанског календара, праћени одговарајућим

Видојко Јовић, 2008, “Милутин Миланковић и његово мерење времена”, *Даница*, год. 15, 201-208.

Veselka Trajkovska, 2008, “An evaluation of the contributions of Maksim Trpković and Milutin Milanković to the calendar reform”, *Publications of Astronomical Observatory of Belgrade*, vol. 85, 195-196.

Радомир Ђорђевић, Милан С. Димитријевић, 2009, „Став Младена Берића према календару“, Зборник радова конференције «Развој астрономије код Срба V», Београд, 18 – 22. април 2008, Уредник Милан С. Димитријевић, *Публикације Астрономског друштва «Пуђер Бошковић»*, св. 8, Београд, 501-508.

²М. Мijatović, V. Trajkovska: 2001, „Maksim Trpković and the reform of the Julian calendar“, Balkan meeting of young astronomers, 25-29 september 2000, Belogradchik, Bulgaria, Proceedings, eds. A. Antov, R. Konstantinova-Antova, R. Bogdanovski, M. Tsvetkov, Belogradchik, 43-52.

M. S. Dimitrijević, E. Theodossiou, 2002, „The calendar of the Greek Orthodox Church“, *Astronomical and Astrophysical Transactions*, vol. 21, 145-147.

Veselka Trajkovska, 2005, „On the fundamental contribution of the Maxim Trpković ‘s project to the pan-Orthodox solution of the calendar reform in Constantinople in 1923“, Balkan Astronomical Meeting, 14-18 June 2004, Rozhen, Bulgaria, BAM 2004, *Aerospace Research in Bulgaria*, No. 20, 335-340.

Veselka Trajkovska, 2005, “On a document concerning the calendar reform”, Balkan Astronomical Meeting, 14-18 June 2004, Rozhen, Bulgaria, BAM 2004, *Aerospace Research in Bulgaria*, No. 20, 328-334.

M. S. Dimitrijević, E. Theodossiou, 2005, “Reforma calendarului Iulian la sinodul de la Constantinopol din 1923”, *Noua Reprezentare a Lumi* 5, Bucuresti, 81-86.

M. S. Dimitrijević, E. Th. Theodossiou, P. Z. Mantarakis, “Milutin Milanković and the reform of the Julian Calendar in 1923”, *Journal of Astronomical History and Heritage*, 2008, vol. 11, 50-54.

календарским предлозима за његову реформу одиграли су се од 1785 до 1788.

После пада Бастиље, 14. јула 1789. године, времена су била погодна да француски револуционари траже са одговарајућим ауторитетом, нови календар, који за почетак узима прву годину владавине народа. Тако је 1793 Народна скупштина поверила Шарлу Жилберу Рому (Charles Gilbert Romme), председнику Комитета јавног образовања, календарску реформу. Он је пак, доделио славним математичарима Жозефу-Лују Лагранжу (Joseph-Louis Lagrange) и Гаспару Монжу (Gaspar Monge) да технички остваре задатак. Резултати студије два математичара поднети су Народној скупштини септембра 1793, и одмах су били прихваћени. Истовремено је одлучено да ускоро буде примењен овај нови календарски систем. Заиста, *Calendrier Républicain de la Révolution de 1789*, како је назван, Народна скупштина је прихватила 5. октобра 1793, и изгласала 4. децембра 1793. Почетни датум ове хронологије био је из блиске прошлости, наиме 22. септембар 1792, познат у новом календару као 1 Вандемиер (Vendémiaire), датум укидања монархије и проглашења демократије, који се случајно поклапао са астрономском јесењом равнодневицом. Тако је Нова година „револуционарне“ грађанске године била јесења равнодневица сваке тропске године, са почетком хронологије 22. септембра 1792, или 1. Вандемиера године I.

Година овог „демократског“ календара имала је 12 месеци од по 30 дана, са 5 или 6 додатних дана (*jours complémentaires*), који су, додати на крају 12. месеца, т.ј. између 17 и 22 септембра, употпуњавали укупан број дана у години. Дакле, укупан број дана опет је био 365 или 366 за преступне године, чувајући традицију Јулијанског календара и његове усавршене варијанте Грегоријанског.

Временски интервал дана и ноћи, од поноћи до следеће, био је подељен на 10 часова, а 1/100 таквог сата била је „децимална минута“. Т.ј. француске демократе су укинуле хексадецимални систем у рачунању времена и установиле простији децимални (свака минута имала је такође 100 секунди). Недеље су биле напуштене, пошто су биле повезане са јеврејским календаром па према томе и са религијом, и сваки месец је подељен на три декаде (*decades*). Имена дана у недељи су такође напуштена и десет дана сваког 10-дневног интервала били су називани управо по њиховом редоследу: први, други, трећи, ..., десети дан (*primidi, duodi, tridi, quartidi, quintidi, sextidi, septidi, octidi, nonidi, décadi*). Последњи дан сваке *décade, décadi*, био је дан одмора, посвећен култу Врховног Бића. Имена месеци имала су исте завршетке у свакој групи од три месеца и била су инспирисана природом. Дао им их је члан Народне скупштине, песник Филип Фабр Д'Еглантин (Philippe Fabre d'Eglantine 1750-1794). Овај песник и драмски писац добио је 1783 (за дело *Студија природе - Étude de la nature*, 1783) прву награду на тулузком Фестивалу цвећа; награда је била златна дивља ружа, која се зове *еглантина (eglantine)* па је ову реч изабрао за надимак, под којим

је познат у историји. Филип Фабр је био члан Дантонове групе, и када је његов пријатељ изгубио политичку моћ, био је оптужен за корупцију јер је био уплетен у скандалозно распуштање Индијског друштва. Гиљотиниран је са Дантоном и његовим следбеницима 5. априла 1794.

Демократски календар је био прожет антихришћанским, рационалистичким духом испуњеним љубављу према природи. Поетична имена месеци, заједно са њиховим значењима и корелацијом са нашим месецима су следећа (Flammarion, 1955, p. 28):

Слика 1: Обојени цртеж из 19. века. Особа десно је обучена у свечане панталоне до испод колена (*culottes*), које је носила аристократија.

Табела I: Француски револуционарни календар

ГОДИШЊЕ ДОБА	МЕСЕЦ	Значење	Корелација
Јесен	Vendémiaire (Вандемиер)	Бербански	септ. 22 – окт. 21
	Brumaire (Бример)	Магловити	окт. 22 – нов. 20
	Frimaire (Фример)	Хладни	нов. 21 – дец. 20
Зима	Nivôse (Нивоз)	Снежни	дец. 21 – јан. 19
	Pluviôse (Пливиоз)	Кишни	јан. 20 – феб. 18
	Ventôse (Вентоз)	Ветровити	феб. 19 – март 20
	Germinal (Жерминал)	Од клица	март 21 – април 19
Пролеће	Floreal (Флореал)	Цветни	април 20 – мај 19
	Prairial (Прериал)	Ливадски	мај 20 – јун 18
	Messidor (Месидор)	Жетвени	јун 19 – јул 18
Лето	Thermidor (Термидор)	Даровалац топлоте	јул 19 – авг. 17
	Fructidor (Фруктидор)	Даровалац воћа	авг. 18 – септ. 16*
	Jour de la Vertu	Дан Врлине	Септ. 17
Jour du Génie	Дан Градитељства	Септ. 18	
Jour du Travail	Дан Рада	Септ. 19	
Jour de l'Opinion	Дан Мишљења	Септ. 20	
Jour des Récompenses	Дан Награда	Септ. 21	
Jour de la Révolution (само у преступним годинама)	Дан Револуције	Септ. 22	

*Грегоријански датуми мало варирају због преступних година и због некомпатибилности члана III (Свака година почиње у поноћ на дан јесење равнодневице за Париску опсерваторију) и X (... Четврта година Франциаде је пресупна) декрета о његовом увођењу (*Décret de la Convention nationale sur l'ère, le commencement et l'organisation de l'année, et sur les noms des jours et des mois*), календар је неприменљив после године XVIII, пошто додатни „преступни“ дан ради усклађивања са тропском годином није потребан за годину XIX (четврту годину Франциаде) него XX (*netu* годину Франциаде).

Постоје различити системи за конверзију после године XVIII и одговарајући датуми се мало разликују у зависности од употребљеног система.

Пет или шест додатних дана су у почетку називани санкилотиди (*Sans Culottides*), да би славили револуционаре који нису носили скупе панталоне до испод колена (*culottes*) аристократије него дугачке од чупавог грубог материјала. Французи који су користили календар говорили су: први санкилотид, други санкилотид, итд. (*la première sans culottide, la seconde sans culottide...*). Заједничко име „додатни дани“ (*jours complémentaires*) дато је санкилотидима 7. фруктидора године III, т.ј. 24. августа 1795.

Имена светаца придружена сваком датуму у хришћанским календарима, замењена су именима дрвећа, биљака, цвећа воћа и житарица, пошто је календар требао да буде ослобођен од хришћанске номенклатуре (Renouard, A.A., 1822).

Додатни дани, између 17. и 22. септембра Грегоријанског календара, били су посвећени Врлини (*la Fête de la Vertu*) Градитељству (*la Fête du Génie*), Раду (*la Fête du Travail*), Мисли (*la Fête de l' Opinion*) и Наградама (*la Fête de Génie*)

Дан Мисли је био посебно важан због свог јединственог карактера: тога дана, сваки грађанин имао је право да слободно изнесе своје ставове. На заједничком нивоу, грађани су процењивали, мада фигуративно, дела свих јавних службеника. Током овог дана дозвољена је била свака врста сатире, заједно са цртежима, сатиричним песмама и много других лукавих шала, које су слободно циљале према онима на власти. Тада је било на њима да својом врлином оборе ове шаљиве оптужбе. Стога је разматрано да овај дан буде посвећен и Делима и Врлини. Шести додатни дана у преступној години био је посвећен прослави Револуције (*la Fête de la Révolution*). Прва преступна година новог календара требала је да буде година III. Четворогодишњи период између два сукцесивна Дана Револуције назван је Франсиада (*Franciade*).

Диван француски изум да месеце Револуционарног календара именују у складу са климом у Француској, исмејали су Енглези следећом пародијом:

Јесен : *Wheezy, Sneezzy, Freezy* (звиждави, кијави, промрзли)

Зима: *Slippy, Drippy, Nippy* (клизавко, капавко, штипавко као што“ штипа“ мраз]

Пролеће : *Showery, Flowery, Bowery* (пљусковити, цвећко, од англизиране старе холандске речи *bowerij* – фарма)

Лето: *Horpy, Croppe, Poppy* (скочко, острижени - са кратко ошишаном косом што је била и мода француских револуционара, црвени мак)

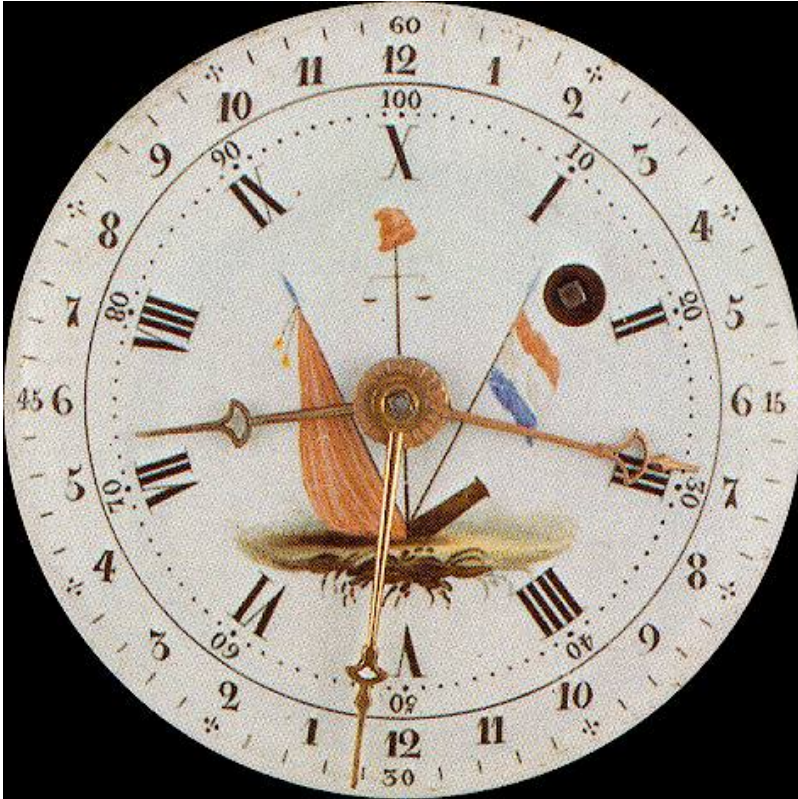
(Wilson P.W., 1937, p. 154).

За лето неки дају и: *Wheatty, Heaty, Sweety* (пшенични, врући, слатки)

(The Historical Maritime Society, Nelson and His Navy - Revolutionary Calendar, <http://www.hms.org.uk/nelsonsnavyrevcalend.htm>,

Слика 2: Франуски Революционрни календар. Нацртао Луј Филибер Дебукур (Louis-Philibert Debucourt 1755-1832).

Слика 3: Француски републикански сат са комбинованим, децималним (унутра) и традиционалним (споља) бројчаником.

Овај у приличној мери поетски календар био је функционалан и ефикасан у Француској; ипак био је неповољан за радничку класу, пошто је садржао само један дан одмора у десет дана а не у седам као што је било. Друга велика слабост му је била ограниченост употребе, пошто је коришћен само у Француској, те водио изолованости од осталих европских земаља у календарским, административним, економским и међународним питањима и релацијама.

Због тога али и углавном због политичких разлога, Наполеон се 1801. сагласио са папом да се у календар врати недеља и велики хришћански празници Божић и Ускрс. Коначно, 1806, Револуционарни календар је укинут Наполеоновим декретом од 22 фруктидора (9. септембра) године XIII којим је Француска опет прешла на Грегоријански календар од 11. нивоа XIV односно 1. јануара 1806. Револуционарни календар имао је кратак живот, мање од 13.5 година. Ипак, неколико деценија касније учињен је покушај његове рестаурације.

Године 1870, цар Наполеон III (1808-1873) изгубио је рат са Прусима. Резултат овог пораза била је његова абдикација 4 септембра 1870, и проглашење Друге републике. Али Пруси су напредовали и заузели део Париза. Крај рата дошао је 1. марта 1871, када је Тјерова влада потписала капитулацију.

Пораз и понижавајући услови уговора изазвали су нову револуцију 18. марта 1871. Народ Париза сместио се у Градску кућу, комуналну администрацију, која је ушла у историју под именом „Париска Комуна“. Формирана револуционарна комисија организовала је одбрану града. А један од њених првих потеза био је да оживи Револуционарни календар - *Calendrier Républicain de la Révolution*. 10. маја 1871, коме је одговарао 18. Floréal године 79, «Влада националног спаса» како је била позната Тјерова влада, нашла је уточиште у Версају. Успела је да окупи 100,000 људи и да са таквом војском нападне Париз. После неколико недеља борби, у којима је умрло више од 20,000 људи, владина армија је, уз помоћ Пруса, поразила револуционаре крајем маја 1871.

Брзи крај овог народног устанка опет је довео до укидања Револуционарног календара, овога пута заувек, 28. маја 1871. Тако је Париска Комуна успоставила Револуционарни календар само на кратко (Wilson, P.W., 1937, стр. 155 & стр. 334).

Ипак, чак и данас, француски астрономски алманаси, као почаст Првој републици, заједно са другим календарима (Грегоријански, Јулијански, Исламски, Јеврејски и Коптски) дају и корелацију датума са Револуционарним календаром, који је у 2010. у својој 218. години (1. јануар 2010, одговара 12 Нивозу 218).

3. ТЕОЗЕБИЈСКИ КАЛЕНДАР

Укидање француског Револуционарног календара обесхрабрило је друге режиме да усвајају нове календарске системе. Француски календар инспирисао је грчког свештеника и учењака Теофила Каириса да начини свој сопствени «Теозебијски календар» чија је судбина такође била да не опстане. То је била варијанта француског Револуционарног календара, али под верском капом.

Монах и свештеник Теофил Каирис (1784-1853), мислилац и учењак са острва Андрос, учесник Рата за независност 1821, који се сматра као један од великих „Учитеља нације“ а студирао је на универзитетима у Пизи и Паризу. Створио је култ „Теозебизам“, због чега је прогањан и умро у затвору.

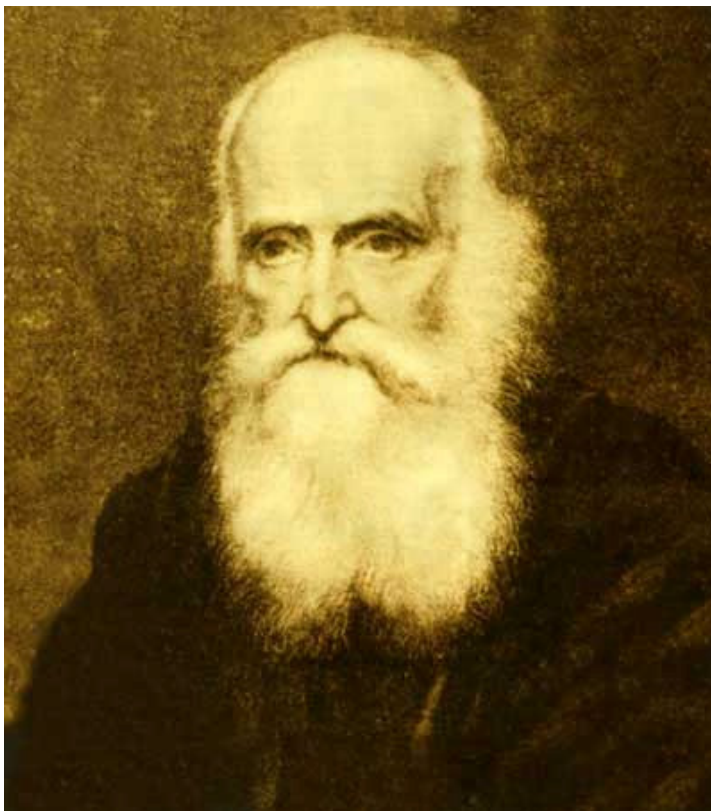
Теофил Каирис, је под утицајем западно хришћанске социјалне филозофије тражио „златну аналогију“ између религијске вере, научног знања и социјалне правде. Није прихватао хришћанску хронологију, и инспирисан француским Револуционарним календаром (*Calendrier Républicain de la Révolution de 1789*), предложио је напуштање недеље и поделу сваког месеца на тридесет дана: “Дванаест „30-дневних” месеци са

три групе од десет дана свака“ (Theophilus Kairis, Code 53). Такође је променио имена месеца (нова имена дата су у Табели II према Theodossiou, E., & Danezis, E., 2000, стр. 337-338): Пет или шест дана додатих ради употпуњавања тропске године имали су датуме од 18 до 22 септембра Грегоријанског календара.

Табела II: Имена месеци у Теозебијском календару, њихово значење и еквиваленција

А/А	Име	Значење	Корелација
1	Теозебијус	Побожни (који поштује Бога)	11/23 Септ.- 10/22 Окт.
2	Софаретус	Мудри и непорочни (од Мудрост и Врлина)	11/23 Окт.- 10/22 Нов.
3	Дикеос	Праведни (Правда)	11/23 Нов.- 9/21 Дец.
4	Хагиос	Свети	10/22 Дец.- 8/20 Јан.
5	Агатијус	Добар (Доброжелатељни)	9/21 Јан.- 7/19 Феб.
6	Стенијус	Храбри (од Снага)	8/20 Феб.- 9/21 Март
7	Агапијус	Вољени (од Љубав)	10/22 Март- 8/20 Април
8	Харизијус	Милосни (од Милост)	9/21 Април- 8/20 Мај
9	Макротимус	Кротак	9/21 Мај- 7/19 Јун
10	Еониус	Вечни	8/20 Јун- 7/19 Јул
11	Ентеус	Божански (‘Бог-у-њему’)	8/20 Јул- 6/18 Авг.
12	Сосиус	Спаситељ (или Спас)	7/19 Авг.- 5/17 Септ.

* Први датум је према Јулијанском календару а други по Грегоријанском, са разликом од 12 дана како је то било у 19. веку. За конверзију датума од почетка 20. века треба узети у обзир да је разлика нарасла на 13 дана . Као и у случају француског Револуционарног календара датуми мало варирају због преступне године. (Напомињемо да су у Portaz (1935, стр. 220) Грегоријански датуми погрешно увећани за један дан зато што су за прерачунавање узети Јулијански датуми из 20. века, односно разлика од 13 дана).

Слика 4: Теофинос Каирис.

Теофил Каирис је знао да са астрономске тачке гледишта нема посебног значаја стављање почетка године 1. јануара и да су сви стари календари почињали своју годину у једној од четири карактеристичне тачке на привидној Сунчевој путањи, а то су:

- а) Две равнодневице – пролећна 21. марта и јесења 23. септембра
- б) Солстицији – летњи 22. јуна и зимски 22. децембра.

Календарски систем Каириса, познат као „Теозебијски календар“ имао је такође као своју Нову годину дан јесење равнодневице. Прва година Теозебијске хронологије почела је 23. септембра 1800 (Грегоријански календар). Уствари, као почетак свог календарског система он је узео јесењу равнодневицу, која је била 11/23 септембра (први датум се односи на Јулијански а други на Грегоријански календар, који су тада имали разлику од 12 дана), као стари грчки календар Дораца и Македонаца. Дорски (Спартански) календар почињао је првог новог месеца после јесење равнодневице на планини Панамос, а македонски на светој планини Диос. Његов календарски модел, француски Револуционарни календар, почињао је

на јесењу равнодневицу (22. септембар или 1. Вандемиер 1792 (Theodossiou & Danezis 2000, p. 338).

На одговарајући начин, прва година Теозебијске хронологије почињала је 11/23 септембра – када је те године била јесења равнодневица, 1800. и завршавала се 10/22 септембра 1801. Као што смо већ напоменули, Теозебијска година имала је 12 месеци по 30 дана сваки ($12 \times 30 = 360$), тако да је остајало 5 дана (или 6 за преступне године) за употпуњавање соларне године од 365 (или 366) дана. Ови прекобројни дани, су као и у античким грчким календарима називани “изведени дани” и били су уметани на крају теозебијске године, т.ј. пре 11/23. септембра „хришћанских“ календара (Јулијанског и Грегоријанског).

Слично, као у древногрчким календарима, сваки месец је био подељен на десетодневне периоде (декане); први декан називан је “полазни декан месеца”, други „средњи декан месеца“ и трећи „декан одлазећег, или месеца који се завршава“, или “декан после двадесет” (Theodossiou & Danezis 1996, вол. I, стр. 360-364).

Стручњак за Каириса, Деметрије И. Полемис, директор Каириске библиотеке на Андросу, уредио је преписку Теофила Каириса, и објавио је у три тома. Он дели ове три књиге писама у три периода. Први том садржи садржи писма до затварања Сиротишта (1839), у другом су писма из периода прогона и прогонства до повратка у Грчку (1844) а трећи садржи писма која је са Андроса упућивао на различите адресе до своје смрти 1853 (D. Polemis, вол. I, стр. 22). У уводу другог тома, Полемис извештава да је детаљан опис Теозебијског календара дат у Каирисовом делу *Epitome of the Theosebic teaching and ethics* (London 1852, стр. 102-104). Полемис што се тиче декана пише следеће:

“Декан је подељен на десет дана, а дан на десет часова, час на 100 минута а минут на 100 секунди. Дани декана се зову Први, Други,... ..., Десети или Свети”.

*Како Каирис пише, “ера Теозебиста” почиње “од прве године Деветнаестог века Хришћана и и подељена је у петогодишње ентеаде”. Дакле прва година теозебијске хронологије почела је 11/23, септембра 1800 [Прва година 19. века није 1800, него 1801 – Прим. аутора], и завршила се 10/22, септембра 1801. Дани од 6. до 10. септембра 1801, били су **Епакта** (изведени дани).*

Потпуна теозебијска хронологија је изложена у писму бр. 220: “33, или 9. од ентеаде 9, до 3, 1. од средњег [декана] Софаретус”. Година 33 почиње 11/23 септембра 1842, док се 8. Ентеада завршава 10/22, септембра 1840. и следећег дана почиње девета ентеада, чија је трећа година била 1842-1843. Софаретус је други месец Теозебијског календара (11/23, октобра до 9/21, новембра). Дакле Први од средњег декана овог месеца је 21. октобар/2. новембар 1842.

Каирис и следбеници његове секте користили су табеле одговарајућих датума у два календара (Теозебијском и Хришћанском), од којих су неке сачуване.” (Polemis, Увод, том II, стр. 12-13).

Каирис је сматрао годину 1801 ‘као годину 1’ Теозебијског календара, у основи имплицитне варијанте француског Револуционарног календара огрнутог у религију. Овај Каирисов календар, „последњи трзај“ календара који није опстао, био је такође „мртворођенче“.

Деветнаести век је први век каиријанског мерења времена. У свом календару он користи старогрчко означавање бројева; тако је у години $\mu\lambda$ каиријанске хронологије (која одговара 1852) објављен у Лондону “Compendium of Theosebian Doctrine and Ethics”. У овој књизи су детаљно описани доктринарна позадина Теозебизма и Каиријански календар. Према свом еклезијастичком календару, Каирис је поделио ‘ноћ и дан’ на пет «Времена» од по два «часа» (укупно 10 часова подељених на по 100 минута а сваки минут на 100 секунди - Portaz, 1935, p. 220, Theodossiou et al., 2004, p. 788 and Theodossiou et al. 2006, p. 116).

Табела III: “Времена” дана у Теозебијском календару

Каиријанска “Времена”	
Јутрење	Време молитве
Часови	Време учења и читања
Вечерње	Време рада у својој професији
Ноћна молитва	Време добротворног рада
Поноћ	Време неопозивог одмора

У свом календару, Каирис укида све хришћанске празнике (везане за Исуса Христа, Богородицу, свеце итд.). Такође замењује недељу –дан Господњи– са ‘Титхе’ (десети дан), т.ј. пошто не прихвата божанску природу Исуса Христа, укида и дан посвећен њему.

Према принципима Теозебизма, верници, побожни људи, сакупљали су се у средини сваког од четири годишња доба године, почевши са одговарајућом средином јесени и славили следеће: Ентегона, Ентеагона, Ентеобиа и Ентеодиа.

Све ове –непреведиве– називе измислио је Каирис. Њихово значење је тешко растумачиво и на грчком а сваки укључује реч Бог (Теос на грчком).

Закључујемо да је Каирис свој календар са новом хронологијом створио да би га користио у религији секте коју је створио, у чије је ритуале увео нове молитве, химне и култ и тако направио свој посебни теоријски и култни ритуал, написан на старом дорском дијалекту.

Заиста, Каирис који је поред осталог, био поштовалац старог грчког духа, написао је на старом дорском дијалекту потпуно оперативну књигу химни. Одговарајуће службенике називао је «Божји свештеници» (Теаги). Теаги или Хиераги (Свети свештеници) класификовани су у пет редова: Декани, Предавачи, Химноди, Проповедници и Свештеници.

Свакако, овај календар, колико нам је познато непознат у међународној литератури и српској јавности, никад није изишао из његовог најужег круга и нестало је са смрћу свога изумитеља, заједно са култом Теозебизма (Theodossiou et al., 2007, стр. 117).

4. РЕВОЛУЦИОНАРНИ КАЛЕНДАР СОВЈЕТСКОГ САВЕЗА („БОЉШЕВИЧКИ КАЛЕНДАР“)

Последњи велики покушај календарске реформе предузела је 1929. влада Совјетског Савеза (СССР), која је усвојила Революционарни календар (или Бољшевички).

Да би започела са реформом влада формирана 1918, после Октобарске револуције, заменила је Јулијански календар Грегоријанским, усклађујући тако Русију са Западном Европом са календарске тачке гледишта; због тога се у Совјетском Савезу годишњица „Октобарске револуције“ славила 7. новембра. Руска православна црква никада није прихватила Грегоријански календар.

ТАБЕЉ-КАЛЕНДАРЬ НА 1931 ГОД.																											
		ЯНВАРЬ					ФЕВРАЛЬ					МАРТ					АПРЕЛЬ										
I день	1	6	11	16	21	27	1	6	11	16	21	26	3	8	13	18	23	28	2	7	12	17	22	27			
	II день	2	7	12	17	23	28	2	7	12	17	22	27	4	9	14	19	24	29	3	8	13	18	23	28		
	III день	3	8	13	18	24	29	3	8	13	18	23	28	5	10	15	20	25	30	4	9	14	19	24	29		
	IV день	4	9	14	19	25	30	4	9	14	19	24	1	6	11	16	21	26	31	5	10	15	20	25	30		
	V день	5	10	15	20	26	31	5	10	15	20	25	2	7	12	17	22	27	1	6	11	16	21	26			
		МАЙ					ИЮНЬ					ИЮЛЬ					АВГУСТ										
I день	4	9	14	19	24	29	3	8	13	18	23	28	3	8	13	18	23	28	2	7	12	17	22	27			
	II день	5	10	15	20	25	30	4	9	14	19	24	29	4	9	14	19	24	29	3	8	13	18	23	28		
	III день	6	11	16	21	26	31	5	10	15	20	25	30	5	10	15	20	25	30	4	9	14	19	24	29		
	IV день	7	12	17	22	27	1	6	11	16	21	26	1	6	11	16	21	26	31	5	10	15	20	25	30		
	V день	3	8	13	18	23	28	2	7	12	17	22	27	2	7	12	17	22	27	1	6	11	16	21	26	31	
		СЕНТЯБРЬ					ОКТАБРЬ					НОЯБРЬ					ДЕКАБРЬ										
I день	1	6	11	16	21	26	1	6	11	16	21	26	31	5	12	17	22	27	2	7	12	17	22	27			
	II день	2	7	12	17	22	27	2	7	12	17	22	27	1	6	13	18	23	28	3	8	13	18	23	28		
	III день	3	8	13	18	23	28	3	8	13	18	23	28	2	9	14	19	24	29	4	9	14	19	24	29		
	IV день	4	9	14	19	24	29	4	9	14	19	24	29	3	10	15	20	25	30	5	10	15	20	25	30		
	V день	5	10	15	20	25	30	5	10	15	20	25	30	4	11	16	21	26	1	6	11	16	21	26	31		
<p>ЯНВАРЬ. 22 — день 9 янв. 1905 г. и памяти вождя пролетар. В. И. Ленина. МАЙ. 1-2 дни Интернац. НОЯБРЬ 7-8 — дни праздн. Пролетарск. революции.</p>																											

Слика 5: Шема совјетског џепног календара за 1931. На Грегоријанском календару су означени дани петодневне непрекидне радне недеље. Пет празничних, нерадних дана, 22. јануар, Дан успомене на 9. јануар 1905, и на Лењина, 1-2. мај, Дан Интернационале и 7-8. новембар, Дан пролетерске револуције су искључени (http://ru.wikipedia.org/wiki/Файл:Soviet_calendar_1931_pocket_2.jpg).

Друга, много радикалнија промена десила се 1929.

Идеја је била да се укине недеља као дан одмора и да се уведе непрекидна производна недеља (неперерывка). Тако је у производњи, од јесени 1929 до близу краја 1931, паралелно са Грегоријанским, уведен календар подељен у 72 петодневне недеље (=360 дана), од којих су три биле подељене у два дела са пет дана три национална празника, али празници се нису рачунали као део недеље, тако да су и оне подељене имале пет дана. Сваки дан петодневне недеље (пятидневка) био је означен или једном од пет различитих боја, или римским бројем од I до V, или именима: первый, второй, третий, четвертый, пятый. Сваком раднику била је додељена, једна боја или број да би идентификовао свој дан одмора, тако да је сваког дана 80% радника неке фабрике радило а 20% се одмарало.

Слика 6: Лист из совјетског календара за 1937. Написано је: Двадесет прва година Социјалистичке револуције / 1937 ДЕЦЕМБАР 1937 / 12 / шести дан шестидневке / Дан избора за Врховни Савет СССР (http://ru.wikipedia.org/wiki/Файл::Revolution_kalendar.jpg).

Године 1930, предложен је Совјетски револуционарни календар са 12 месеци са по 30 дана и пет националних празника, који не припадају ни једном месецу. Предлог је био одбијен и такав календар никада није уведен али је у многим западним изворима погрешно наведено да су 72 петодневне недеље биле организоване у 12 месеци са по 30 дана, на пример у раду Алберта Парија (Parry, 1940).

Ипак, покушај да се промени недеља био је неуспешан, и 21. новембра 1931, Савет народних комесара СССР (Совнарком) заменио је „петодневку“ „шестодневком“, тако да се година од 360 дана састојала од 60 таквих интервала. Ова недеља није била са непрекидном производњом, него су 6, 12, 18, 24 и 30 дан сваког месеца били дани одмора. На крају фебруара, последњи дан је био нерадни или је то био први март. У месецима са 31 дан, рад тога дана се сматрао додатним и плаћао посебно. Али ни један од ових система није пустио корене у свести народа. Тако је 1940, Совјетска влада вратила у употребу Грегоријански календар и стару седмодневну недељу у фабрике и предузећа.

Такође је занимљиво да је уз грегоријанску годину, у неким случајевима додаван додатни датум као на сл. 6: *Двадесет прва година Социјалистичке револуције*, при чему су године бројане од 7. Новембра 1917. То је било присутно до распада Совјетског Савеза 1991 (види нпр. Щербинин 2008, стр. 58).

Револуционарни календар Совјетског Савеза (Бољшевички календар), детаљно је описан у Theodossiou, Manimanis, Danezis (2002).

5. МУСОЛИНИЈЕВ ФАШИСТИЧКИ КАЛЕНДАР

Такозвани „Фашистички календар“ појавио се (и нестао) у фашистичкој Италији. Ипак, то није био заиста различити календар, већ уствари почетак нове хронологије, после превратничког фашистичког «Марша на Рим» 28. октобра 1922, који је довео Мусолинија на власт.

Уствари, према Марли Стоун (Marla Stone): *Користећи француски пример, фашизам је ретроактивно рестартовао календар 1927, узимајући 28. октобар 1922, као први дан, прве године новог календара I.I.I. Фашизам је објавио да ће то променити старе поданичке обавезе и колективну историју. На тај начин «фашизација» је била нераскидиво повезана са «национализацијом»* (Stone, 1993, стр. 230).

Тако је Фашистички календар почео 28. Октобра 1922. Датуми су у Фашистичкој ери писани римским бројева. Период од 28. октобра 1922. до 27. октобра 1923, узет је као фашистичка година I (или година I “*di era fascista*” – фашистичког доба). У италијанским календарима ова година је писана *заједно* са уобичајеном годином: до Грегоријанске године био је римски број који је означавао одговарајућу фашистичку годину. На пример датум када је Италија објавила рат Грчкој писан је као: 28 октобар 1940 – XIX (римски број 19 означавао је 19. годину фашистичке ере).

Слика 7: Плоча на Берзи у Милану са датумом према фашистичком календару. Фото Ђовани Дал’Орто.

Према Марку Антлифу: *Најдраматичнији пример таквог социјалног инжењерства био је ‘уметање преко Грегоријанског календара’ оквира фашистичког времена, у коме 1922 постаје „година I“ фашистичке ере, сигнализирајући регенеративни прекид са плутократском декаденцијом непосредне прошлости. Нови календар је онда допуњен са појединим данима националног празновања, а сваки је имао „двоструко митско значење“.* Тако је 23. март, Дан младости, био у знак сећања на оснивање фашизма; 21. април, Дан рада, на датум оснивања Рима; 24 мај, Дан империје, одговарао је уласку Италије у Први светски рат; 20. септембар, Дан уједињења Италије, поводом укључивања Рима у Краљевину Италију; 28. октобар, фашистички преврат, Марш на Рим... На тај начин, обични Италијани били су охрабривани да искусе проток времена као феномен са трансценденталним језгром упоредо са метафизичком реалношћу прожетом Хришћанством (Antliff, 2004, стр. 149-150).

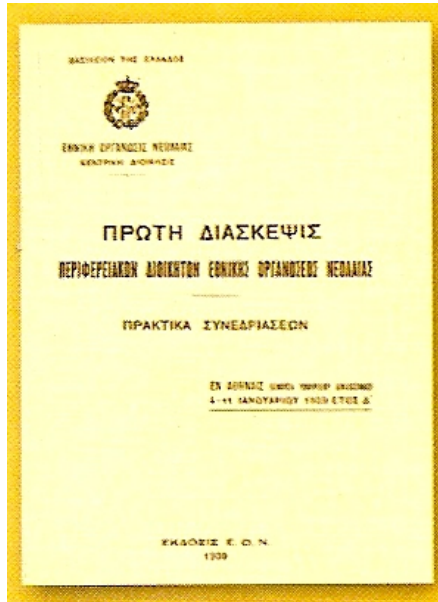
Година од 1922 (октобар) до 1923, сматрала се као фашистичка година 1 — са римским бројем: I. То је био део датума који је функционисао упоредо са Грегоријанским календаром у свим фашистичким документима и другим штампаним материјалима. На пример, први мај 1934, био је праћен фашистичком годином XII, док је уз 25. децембар 1938, стављана година XVII, пошто је децембар после октобра, па је година фашистичке ере промењена. Као што се могло очекивати, слом фашистичког режима у Италији, донео је и укидање ове тривијалне календарске промене.

Слика 8: Година IX фашистичке ере на згради Миланске централне железничке станице. Фото Ђовани Дал'Орто.

6. КАЛЕНДАР МЕТАКСАСОВЕ ДИКТАТУРЕ У ГРЧКОЈ

Занимљиво је да је Мусолинијеву хронологију у Грчкој имитирала диктатура Јоаниса Метаксаса (1936-1940), узимајући 1936, као годину почетка, „годину А“ писану грчким обележавањем бројева. На свим званичним папирима грчке диктатуре биле су две хронологије: Хришћанска година и одговарајућа година диктатуре. На пример датум када је Италија објавила рат Грчкој писан је као: 28. октобар 1940 – година Ε'.

Слика 9: Зборник Прве конференције регионалних администратора Националне омладинске организације из 1939, где се јавља година делта (Δ') Метаксасове диктатуре.

Нема потребе да се каже да је крај оваквих начина обележавања дошао заједно са крајем одговарајућих режима. Штавише, ова акција диктатуре је практично непозната у модерном грчком друштву. Није поменута ни забележена било где, осим у извесним званичним документима из тога периода и у државним архивима, на пример у зборнику са Прве конференције регионалних администратора Националне омладинске организације из 1939, године делта (Δ'), из кога смо сазнали о овој.

7. МИЛАНКОВИЋЕВ НОВИ ИСПРАВЉЕНИ ЈУЛИЈАНСКИ КАЛЕНДАР ПРАВОСЛАВНИХ ЦРКАВА

Васељенски Патријарх Мелетије IV (1922-1923), сазвао је Конгрес Православних цркава у Константинопољу у мају 1923, на коме је једна од основних тема била реформа Јулијанског календара. У српској делегацији били су Гаврило Дожић и Милутин Миланковић. У то време, Дожић је био владика Црне Горе и Приморја, а касније је постао Патријарх Српске православне цркве. Милутин Миланковић (Даљ, 28. мај 1879 – Београд, 12. децембар 1958) у свету је познат због установљавања веза између сунчевог загревања Земљине површине и појаве ледених доба у Европи за време квартара. Он је развио астрономску теорију еволуције климе на планетама и објаснио настајање ледених доба и померање северног пола.

Милутин Миланковић је био два пута потпредседник Српске академије наука и уметности и директор београдске Астрономске опсерваторије (1948-1951). У част његових научних достигнућа на пољу астрономије, на XIV конгресу Међународне астрономске уније у Брајтону, један кратер на невидљивој страни Месеца (са координатама $+170^{\circ} +77^{\circ}$) добио је његово име. На XV конгресу ове организације у Сиднеју његово име добио је и један кратер на Марсу (са координатама $+147^{\circ}, +55^{\circ}$), а 1982. је мала планета са привременом ознаком 1936GA, коју су 1936. открили Миодраг Протић и Перо Ђурковић, добила име 1605 Миланковић (Димитријевић, 2002).

На Конгресу Православних цркава представници Српске и Румунске су поднели два предлога (детаљни опис реформе календара и Конгреса у Константинопољу дат је у делима Миланковић 1923, 1995, 1997, види такође Dimitrijević 2002, Dimitrijević, Theodossiou 2002, Dimitrijević, Theodossiou, Mantarakis, 2008). Предлог Српске делегације, који је формулисао Максим Трпковић, био је да се уведе интеркалационо правило да секуларне године (године са две нуле којима се завршавају векови) које подељене са 9 имају као остатак 0 или 4 буду преступне. На тај начин, у 9 векова биће испуштено 7 дана и календар ће бити ближе тропској години од Грегоријанског, где је интеркалационо правило да су преступне секуларне године код којих је број векова дељив са четири. Осим тога, пролећна равнодневица ће увек бити 21. марта или близу њега.

У Румунској делегацији су били архимандрит Јулијан Скрибан и сенатор Драгићи. Они су дошли са следећим предлогом за реформу календара (Миланковић 1923, 1997, Трајковска, Нинковић 2008): Свака година има 364 дана (тачно 52 недеље) тако да сваки датум има сталан дан у недељи. Март, јун, септембар и децембар имају 31 дан, а други месеци 30 дана. Сваких пет година, додаје се једна недеља између 31. јуна и 1. јула, што уклања разлику са тропском годином. Први дан Ускрса је фиксиран на 29. април, и сви други покретни празници постају фиксирани. Овај предлог Конгресу је представио сенатор Драгићи, који је Миланковићу рекао да је његов аутор уствари барон Густав Бедеус из Сибиуа, који није Православне вере, тако да није zgodно да ту буде његово име. Ипак, према истраживањима Трајковске и Нинковића (2008), "Концепт резолуције за конференцију о календару Православних цркава 23. маја 1923 у Константинопољу", који је Бедеус на немачком објавио у *Siebenbuergisch-Deutschen Tagesblatt* (Дневник Немаца Седмограђа – односно Трансилваније на румунском) разликује се од предлога сенатора Драгићија.

Конгрес је одбио оба предлога. Српски, чији је аутор био Трпковић, пошто према њему 2000. година не би била преступна као у Грегоријанском календару, тако да би се после само 77 година између њих појавила разлика од једног дана. Конгрес је закључио да је боље решење да се из Јулијанског календара избаци тринаест дана тако да између њега и Грегоријанског не би било разлике до 2100, када би она износила један дан.

Милутин Миланковић је од Конгреса добио задатак да разради нови предлог. Закључио је да је жеља већине учесника да календар Источне Православне цркве не треба да буде идентичан са Грегоријанским, али треба да буду паралелни што је могуће дуже. Сходно томе, уместо да се труди да фиксира датум пролећне равнодневице на 21. март, као што је било у Трпковићевом предлогу, покушао је да добије најдуже могуће слагање два календара. Разрадио је ново интеркалационо правило, да су секуларне године преступне само под условом да када број векова који садрже поделимо са 9 остатак буде 2 или 6. На тај начин, нови календар је тачнији од Грегоријанског, али они се не разликују до 2800, т.ј. током 877 година после Конгреса у Константинопољу. Друга предност је да је Нови поправљени Јулијански календар, како Миланковићев календар називају у свету, у бољем слагању са природом него Грегоријански. Разлика од једног дана са тропском годином настаће после готово 30000 година!

Миланковић је представио Конгресу нови предлог Српске Православне цркве, који су потписали он и Гаврило Дожић, на седници од 23. маја 1923. У свом историјском обраћању Конгресу, рекао је делегатима да ће, ако само усвоје брисање 13 дана из Јулијанског календара, Православна црква бити у подређеном положају у свакој будућој дискусији о календарском питању. Усвајајући предлог Српске делегације, Православна црква ће моћи са поуздањем да уђе у преговоре о овом питању са западним црквама, с обзиром да ће имати најтачнији и најнаучније заснован календар у целокупном Хришћанском свету. Подвукао је такође, да са таквом одлуком, Православна црква неће прихватити календар Католичке, него ће добити бољи.

Визијски митрополит Антим, такође је предложио Конгресу, да се тачан датум Ускрса одређује астрономским методама уз помоћ опсерваторија и универзитета у Атини, Београду, Букурешту и Пулкову.

Милутин Миланковић је уобличио коначну верзију реформе календара, коју је Конгрес усвојио, 8. јуна 1923, а потписали су је Патријарх Мелетије IV, Владика кизички Калиникос, Надбискуп Северне Америке Александар, Владика црногорско-приморски Гаврило Дожић, Владика никејски Василије, Владика драчки Јакуб, архимандрит Јулијан Скрибан и професори Е. Антонијадис и Милутин Миланковић.

Као датум официјелног увођења Новојулијанског календара узет је 1. октобар 1923, који ће постати 14. октобар, да би било избачено 13 дана разлике између Јулијанског календара и тропске године. Тога дана, нови календар је требао да буде уведен у Васељенској Патријаршији и у Грчким Црквама, али без дела који се односи на одређивање Ускрса, где се стари Јулијански календар задржава док све Православне цркве не изврше реформу. Данас, „Нови“, „Ревидирани“ или „Поправљени“ Јулијански календар Милутина Миланковића користе Патријаршије у Константинопољу, Александрији и Антиохији, Цркве Грчке, Кипра, Румуније, Пољске, Финске, Бугарске (од 1968) и Православна црква у

Америци (Од 1. септембра 1983, види нпр. <http://www.holy-trinity.org/modern/calen2.html>). Са друге стране, Патријаршија у Јерусалиму и Српска и Руска Православна црква, као и светогорски манастири, и даље користе стари Јулијански календар (види нпр. <http://www.yalchicago.org/paschacalculati on.html>).

8. ЗАКЉУЧАК

Од шест представљених календарских система, који су били осмишљени од краја 18. до средине 20. века, до данас је опстао само Новојулијански календар Милутина Миланковића. Историја је показала да људи, који не желе да мењају друштвене и религијске навике повезане са календаром који користе, веома тешко прихватају његову промену. Чак и у случају Миланковићевог календара, који је у овом тренутку по датумима идентичан као Грегоријански, у употреби као грађански и у државама у којима доминира Православље, и мења само датуме црквених празника, наилази на велике отпоре и у Православним црквама које су га прихватиле настале су секте старокалендараца који не желе његову употребу.

Од ових шест календарских система, насталих вековима после Грегоријанског календара, највише је у међународној литератури разматран француски Револуционарни календар (*Le Calendrier Républicain*), с обзиром да је повезан са чувеном Француском револуцијом из 1789, која још увек покреће и утиче на европску мисао.

О Миланковићевом календару такође се писало, нарочито много код нас. Ту је и совјетски Револуционарни календар, испреплетан са посебним периодом историје СССР, док је Теозебијски календар Теофила Каириса, потпуно непознат међународној јавности, пошто о њему зна само мали број научника и астронома у Грчкој

Мусолинијев фашистички календар се помиње у међународној литератури, али он, као и практично потпуно непознат у међународној јавности календар Метаксасове диктатуре у Грчкој, уствари нису посебни календарски системи; него паралелно писање година после датума Грегоријанског календара, који су означавали дужину ових диктатура, а у случају Мусолинијевог календара такође смо поменули и важне празнике. То су, како професор са Универзитета у Атини Стериос Фасулакис пише (Fassoulakis, 2001), календарски системи политичке идеологије.

Размотрени случајеви подупиру закључак да је тешко да нека календарска реформа преовлада или се одржи дуго, ако је не прихвати више различитих држава, Црква или нека организација присутна у више различитих заједница. У разматраним примерима, крај режима који их је увео био је и крај оваквих календарских система.

Литература

- Antliff, Mark: 2004, *Fascism, modernism and modernity* in R. Griffin & M. Feldman (Ed.), *Fascism: Critical concepts in Political Science*. Routledge, New York, pp. 149-150.
- Dimitrijević, M. S.: 2002, Milutin Milanković (1879-1958) and his contribution to European astronomy, *Astronomische Nachrichten*, **323**, 570-573.
- Dimitrijević, M. S., Theodossiou, E.: 2002, The calendar of the Greek Orthodox Church, *Astronomical and Astrophysical Transactions*, **21**, 145-148.
- Dimitrijević, M. S., Theodossiou, E. Th., Mantarakis, P. Z.: 2008, Milutin Milanković and the reform of the Julian Calendar in 1923, *J. Astron. History and Heritage*, **11**, 50-54.
- Fassoulakis, Sterios: 2001, "Calendars of political ideology", *Istorika*, vol. **64**, January 4, 2001, pp. 48-49.
- Flammarion Camille: 1955, *Astronomie Populaire*, Édition Entièrement Refaite, G. C. Flammarion, Paris.
- Le Calendrier Républicain*: 1994, *Bureau des Longitudes*, Paris, p. 19.
- Milanković, M.: 1923, *The reform of the Julian Calendar*, Serbian Royal Academy of Sciences and Arts, Special editions No 47, Natural and Mathematical Sciences No 11 [in Serbian].
- Milanković, M.: 1997, *Memories, experiences, cognition*, Selected works of Milutin Milanković, No 7, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд [in Serbian].
- Milanković, V.: 1995, *Milutin Milanković 1879-1958*, European Geophysical Society, Katlenburg – Lindau.
- Parry, Albert: 1940, "The Soviet calendar", *Journal of Calendar Reform*, **10**, p. 68.
- Polemis, D. P.: 1994-1996, *Allilografia Theofilou Kairi*, 3 volumes, Kairios Vivliothiki Publ., Andros [in Greek].
- Portaz, Maximine: 1935, *Essai critique sur Théophilos Kairis.*, Paquet, Lyon, p. 220.
- Renouard, Antoine Augustin: 1822, *Manuel pour la concordance des calendriers républicain et grégorien: ou, Recueil complet de tous les annuaires depuis la première année républicaine* (2 ed.).
- Щербинин, А. И.: 2008, «Красный день календаря»: Формирование матрицы восприятия политического времени в России, стр. 58, *Вестник Томского Государственного Университета, Философия, Социология, Политология*, Но. 2(3), стр. 52-69.
- Stone, Marla: 1993, Staging Fascism: The Exhibition of the Fascist Revolution. *Journal of Contemporary History*, vol. **28**, No. 2. April, by Sage Publications, Ltd.
- Theodossiou, E. & Danezis, E.: 1996, *The Odyssey of the Calendars*. Diavlos Publications, Athens [на грчком].
- Theodossiou, E. and Danezis, E.: 2000, *In the traces of ICHTYS: Astronomy, History and Philosophy*. Diavlos Publications, Athens [на грчком].
- Theodossiou, E., Manimanis, V. N. and Danezis, E.: 2002, The Russian Calendars after the Christianization of the country, *Journal of the Astronomical and Astrophysical Transactions*, vol. **21**, No. 1-3, June 2002, pp. 149-153.
- Theodossiou, E., Grammenos, Th. and Manimanis, V. N.: 2004, Theophilos Kairis: The Creator and Initiator of Theosebism in Greece, *The European Legacy*, vol. **9**, no. 6, pp. 783-797.
- Theodossiou, E. and Danezis, E.: 2006. Theophilos Kairis: The Initiator of a new religion in Greece, *Istorika Themata*, February, vol. **48**, pp. 104-117 [на грчком].

- Theodossiou, E., Danezis, E, Katsiotis, M. and Mantarakis, P.: 2007, Theophilos Kairis: The Initiator of Theosevism in Greece, *Aerolos*, February, September-October, vol. 75, pp. 104-117 [in Greek].
- Theophilos, Kairis, Code 53, Library of the Historical and Theological Society, as in Issue 65 the text ‘Correspondence of months’” [s.d.].
- Trajkovska, V., Ninković, S.: 2008, On a resolution concept concerning the calendar reform submitted to Pan-Orthodox Congress in Constantinople in 1923, *Publ. Astron.Obs. Belgrade*, 85, 189-194.
- Wilson P. W.: 1937, *The Romance of the calendars*, W.W. Norton, New York.

On line референце

- <http://www.hms.org.uk/nelsonsnavyrevcalend.htm>: The Historical Maritime Society, Nelson and His Navy - Revolutionary Calendar.
- http://en.wikipedia.org/wiki/French_Republican_Calendar
- <http://www.yalchicago.org/paschacalculation.html>
- <http://www.holy-trinity.org/modern/calen2.html>

SIX CALENDRIAL SYSTEMS IN THE EUROPEAN HISTORY FROM 18TH TO 20TH CENTURY

The following calendrical systems, introduced in Europe from 18th to 20th century, which were in use in Europe for a shorter or longer period by a larger or smaller community, were reviewed and discussed: The French Revolutionary Calendar, the Theosebic calendar invented by Th. Kairis, the Revolutionary Calendar of the Soviet Union (or ‘Bolshevik calendar’), the fascist calendar in Italy and the calendar of the Metaxas dictatorship in Greece before World War II. Also the unique of them which is still in use, the New Rectified Julian calendar of the Orthodox Church is presented and discussed. At the end, difficulties to introduce a new calendar are discussed as well.